

УДК 330:334.7:631.1

I. I. Божидай,
асистент кафедри економіки,
Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0003-2227-219X

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.21.107

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

I. Bozhyday,
Assistant Professor, Department of Economics,
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kharkiv, Ukraine

AGRICULTURAL COMPLEX OF UKRAINE: STRUCTURE AND BASIC CONCEPTS

У статті автором досліджено сучасні існуючі наукові підходи вітчизняних науковців щодо теоретичних положень агропромислового комплексу України. У відповідності до чинного українського законодавства наведено визначення таких понять: "агропромисловий комплекс" та "сільськогосподарські підприємства". Проаналізовано наявні підходи до визначення структури АПК, виявлено законодавчу колізію щодо групування сільськогосподарських, мисливських, рибних та лісових господарств, що дозволило уточнити ці категорії підприємств у структурі агропромислового комплексу. Виявлено дефініцію поглядів науковців щодо понять "агропромислове підприємство" та "агрофірма", що дало змогу уточнити такі наукові поняття, навести їх спільні та відмінні риси. Грунтуючись на уточненій структурі АПК наведено трактування поняття "підприємства агропромислового комплексу", особливості якого є охоплення всіх видів підприємств галузі.

In the study of authoritatively researched modern scientific researches were conducted scientific scientists on the theoretical provisions of the agro-industrial complex of Ukraine. The Agroindustrial Complex of Ukraine, as a priority component of the national economy, is defined as a single integrated production and economic system that unites a number of agricultural, industrial, scientific-industrial and educational industries aimed at obtaining, transporting, storing, processing and selling agricultural products. In accordance with the Ukrainian legislation, the terms "agro-industrial complex" and "agricultural enterprises" have been interpreted, and a legal conflict has been identified with respect to agricultural, hunting, fishery and forestry groups within the agro-industrial complex. Using the abstract-logical method, the most common three-factor model of the structure of agroindustrial complex in the category of agriculture by water enterprises and hunting was supplemented. The definition of the scientists' views on the interpretation of the concepts of "agro-industrial enterprise" and "agro-firm" has been revealed, their inaccuracy has been substantiated, their distinctive characteristics have been defined and author's interpretations have been given. Based on the conceptual categorical apparatus and structure of the agroindustrial complex, the following interpretation was provided: "an agro-industrial enterprise is an economic entity whose functional activity is related to any sphere of the agro-industrial complex. This type of enterprise can be integrated into more powerful associations, holdings, associations, clusters, etc.". This concept is more capacious and directly covers all economic entities of the agro-industrial complex of Ukraine.

Thus, the agro-industrial complex, as a priority sector of the Ukrainian economy, which is the key to ensuring the food security of a country with high potential, covers all production, service and related business structures of the industry.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, агропромислове підприємство, агрофірма, підприємства агропромислового комплексу.

Key words: agro-industrial complex, agro-industrial enterprise, agro-firm, enterprises of agro-industrial complex.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Під впливом сучасних євроінтеграційних процесів та стратегій реформування України створюються нові засади розвитку національної економіки. Агропромисловий комплекс у

цьому аспекті виступає як важіль забезпечення продовольчої безпеки країни, формує потужний експортний потенціал та визначає рівень життя населення. Всі ці процеси визначають вектор змін в галузі, саме тому необхідно уточнити структуру АПК та визначити основні форми господарювання в галузі та їх особливості.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Найбільш вагомий внесок щодо розробки теоретичних положень в економіці підприємств агропромислового комплексу України має професор Андрійчук В.Г. [1; 2]. Дослідження структури АПК знайшло відображення у працях таких вітчизняних науковців: Дусановського С.А. [3], Білан Є.М. [3], Митяй О.В. [4], Качан Є.П. [5], Мальованого М.С. [6], Боголюбова В.М. [6], Шаніна Т.П. [6], Шмандіна В.М. [6], Сафранова Т.А. [6] та ін. Дослідження дефініції "агропромислове підприємство" міститься у наукових працях Білан Є.М. [3], Дусановського С.А. [3], Ніценко В.С. [7], Качан Є.П. [8], Минова І.А. [9], Ахметова Р.Г. [10] тощо. Законодавством визначені та закріплені основні теоретичні положення та пріоритети розвитку АПК у Законі України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 років" [11], Проекті Закону України "Про стимулювання розвитку агропромислового комплексу України" [12], Указі Президента України "Про Стратегію сталого розвитку України — 2020" [13], "Цілях сталого розвитку 2016—2030" [14] тощо. Однак під впливом сучасних економічних зрушень потребує уточнення структура АПК та зміст основних її наукових категорій, що й визначає мету нашого дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою публікації є уточнення структури агропромислового комплексу України та економічних категорій "агропромислове підприємство", "агрофірма", "підприємства агропромислового комплексу".

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Агропромисловий комплекс (АПК) України є складовою національного господарства та виступає єдиною цілісною виробничо-економічною системою, що об'єднує низку сільськогосподарських, промислових, науково-виробничих і навчальних галузей, спрямованих на одержання, транспортування, зберігання, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції. За своїм складом та структурою він відрізняється від інших міжгалузевих комплексів і визначає соціально-економічний роз-

виток країни, рівень життя населення, продовольчу безпеку та забезпечення промисловості сільськогосподарською сировиною. Для АПК головним засобом виробництва є земля, на якій вирощується сільськогосподарська продукція та сировина для виробничого та невиробничого споживання [5].

У правовому полі АПК визначається як складна біоекономічна система, яка є формою інтеграції сільського господарства і споріднених з ним галузей, які займаються матеріально-технічним постачанням, заготівлями сільськогосподарської продукції, її переробкою, зберіганням та доведенням до споживача [15, с. 9]. Проектом Закону України "Про стимулювання розвитку агропромислового комплексу України" агропромисловий комплекс визначено як "сукупність галузей національної економіки, що охоплює сільське та рибне господарство, харчову промисловість і перероблення сільськогосподарської продукції, їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення" [12].

У роботі Андрійчук В. Г. [1] агропромисловий комплекс визначено як основне та найбільш широке поняття, яке включає в себе: I сферу — виробництво для сільського господарства, підприємств харчової і переробної промисловості, засобів виробництва; II сферу — власне сільське господарство; III сферу — заготівля і зберігання сільськогосподарської сировини, її переробка, що є провідною ланкою цієї сфери; IV сферу — ринкову інфраструктуру (аграрні біржі, гуртові ринки, аукціони, власна торговельна мережа сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств); V сферу — виробничу інфраструктуру [1, с. 6]. Але ж I і III класифікаційні групи перетинаються у сфері переробки, що ускладнює їх розмежування.

Дусановський С.А., Білан Є.М. [3, с. 9] виділяють чотири сфери: 1) галузі, що виробляють засоби виробництва для сільського господарства і АПК; 2) власне сільське господарство (рослинництво, тваринництво); 3) галузі промисловості, що переробляють сільськогосподарську сировину; 4) виробнича та соціальна інфраструктура (заготівля, зберігання, транспортування і реалізація продукції, підготовка кадрів, заклади по відтворенні робочої сили).

Спираючись на визначення виробничої інфраструктури АПК — "комплекс галузей, що обслуговують основне виробництво і забезпечують його ефективну економічну діяльність" [16], виникає питання щодо доцільності виок-

Рис. 1. Законодавча колізія щодо групування сільськогосподарських, мисливських, рибних та лісових господарств

Джерело: побудовано автором на основі [11; 22].

ремлення групи галузей, що виробляють засоби виробництва для сільського господарства і АПК від групи виробничої інфраструктури.

Найбільшого розповсюдження набула трьохфакторна модель структури агропромислового комплексу України: 1) сільське господарство; 2) галузі, що виробляють засоби виробництва та обслуговують АПК, 3) галузі зі збереження, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції [4—6; 9; 17; 18].

У будь-якому разі, сільське господарство є основою ланкою структури АПК. У Законі України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 років" [11] наведено таке визначення: "сільське господарство (сільськогосподарське виробництво) — вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування, призначеної для споживання в сирому і переробленому вигляді та для використання на нехарчові цілі". Вітчизняні науковці Морозова Г.С. [19] та Іванух Р.А., Дусановський С.А., Білан Є.М. [20] трактують його, як комплекс технологічно і організаційно взаємозв'язаних галузей, що формують структурно завершену систему, яка направлена на стабільне виробництво продукції рослинництва та тваринництва. Виступає сукупністю агропромислових підприємств, що виробляють чи надають послуги, забезпечують потреби на-

селення у харчових продуктах, а промисловість — сировиною. У Прокопенко К.О. "сільське господарство є сукупністю процесів з вирощування та збору культур на сільськогосподарських угіддях, розведення та вирощування сільськогосподарських та інших тварин (свійських і диких) і виробництва їх продукції, надання послуг у сільськогосподарському виробництві, а саме виконання сільськогосподарських робіт і процесів спеціалізованими підприємствами" [16]. Особливістю цього визначення є підпорядкування до сільського господарства мисливства.

Отже, сфера "сільське господарство" включає не лише категорії "рослинництво" та "тваринництво", а є більш широким. Державна служба статистики України [21] економічну інформацію презентує блоком "Сільське, лісове та рибне господарство" з розбивкою по підгрупах: "сільське господарство", "лісове господарство та мисливство" та "рибне господарство". А за Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД) до секції А віднесено розділи: "сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг", "лісове господарство та лісозаготівлі" та "рибне господарство" [22].

Доцільно також навести законодавчо закріплене тлумачення поняття "сільськогосподарське підприємство". У Законі України "Про

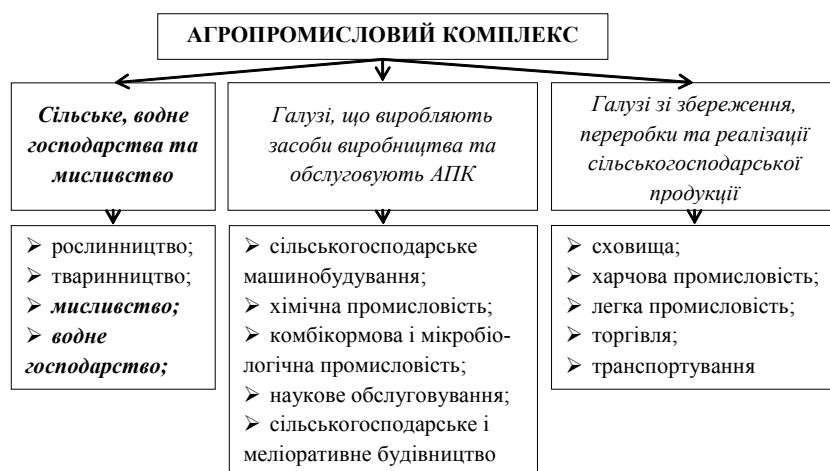

Рис. 2. Структура агропромислового комплексу

Джерело: доповнено автором на основі [4 — 6, 9, 11, 16 — 18, 21, 22].

стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 років" [11] визначено: "сільськогосподарське підприємство (включаючи селянське (фермерське), рибальське та рибницьке господарства) — юридична особа, основним видом діяльності якої є вирощування та переробка сільськогосподарської про-

дукції, виручка від реалізації якої становить не менше 50 відсотків загальної суми виручки". Грунтуючись на цьому визначенні, сільськогосподарськими підприємствами є і підприємства, що функціонують у сфері водного господарства. Тобто до сільськогосподарських підприємств прирівняні селянські, фермерські рибальські та рибницькі господарства.

Отже, виявлено законодавчу колізію щодо класифікації підприємств сільського господарства. Автором пропонується узагальнено навести групування

господарств у відповідності до сфери їх діяльності (рис. 1).
Таким чином, грунтуючись на класифікації КВЕД та керуючись Законом України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 років", було доповнено категорію "Сільське господарство, мисливство

та надання пов'язаних із ними послуг" категорією "Рибне господарство". Отже, автором визначено дві групи:

- 1) сільське, рибне господарство та мисливство;
- 2) лісове господарство.

Тому автором пропонується розширити сферу сільськогосподарського господарства у структурі АПК (рис. 2).

В Україні постійно створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм. Протягом останніх років частка суб'єктів господарювання у сільському господарстві складала понад 4% від загальної кількості суб'єктів, до того ж левову частку з них становлять саме підприємства [21]. Основними формами господарювання в АПК є сільськогосподарські та агропромислові підприємства, агрофірми, різні форми об'єднань і кооперації, на жаль, законодавчо не закріплено ні трактування цих економічних категорій, ані їх особливості функціонування чи специфіка діяльності. На

Таблиця 1. Дефініція поняття "агропромислове підприємство"

Автор, джерело	Визначення
Андрійчук В.Г. [1, с. 569]	... Це юридичні особи, в яких поєднуються виробництво сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою, доробкою і зберіганням. Аграрне і промислове виробництва організаційно функціонують тут лише у формі внутрішньогосподарських підрозділів, що не мають юридичної самостійності. Як правило, агропромислові підприємства — це великі глибокоспеціалізовані господарські формування із значними площами багаторічних насаджень (або овочевих культур) та відносно потужними переробними виробництвами
Ніценко В.С. [7]	... Це вертикально інтегрований суб'єкт господарювання, який поєднує виробництво сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою, зберіганням та реалізацією, а також може надавати послуги та виконувати роботи. Даний вид підприємств може бути інтегрованим в більш потужні агропромислові об'єднання, зокрема агрохолдинги, асоціації, кластери тощо
Качан С.П. [8]	... В одному господарстві поєднуються сільськогосподарське і промислове виробництво, тобто зусилля раніше відокремлених, але взаємопов'язаних галузей для підвищення ефективності виробництва
Минаков І.А. [9]	... Це, насамперед, спеціалізоване підприємство, що об'єднує виробництво, промислову переробку та зберігання сільськогосподарської продукції
Ахметов Р.Г. [10]	... Це сільськогосподарські підприємства, що мають у своєму складі промислові виробництва з переробки сільськогосподарської продукції. У них аграрне і промислове виробництва виступають в якості виробничих підрозділів
Економічна енциклопедія [23]	... Це первинні ланки агропромислового виробництва, які є формою, в основі якої лежать прямі технологічні зв'язки: виробництво сільськогосподарської сировини, її переробка і зберігання. Найхарактерніші риси цих підприємств: єдине керівництво сільськогосподарськими, переробними і обслуговуючими підрозділами; високий ступінь централізації управлінських функцій; наявність загальних господарських служб; єдиний план, баланс, розрахунковий рахунок в банку, загальний прибуток
Дусановський С.Л. та ін. [24, с. 14]	... Це форма виробничого кооперування сільськогосподарських підприємств у складі яких є промислові виробництва з переробки сільськогосподарської продукції. В основі його лежить єдине господарське завдання по виробництву і переробці сільськогосподарської продукції

тлі яких, існує дефініція поглядів щодо визначень "агропромислове підприємство" та "агрофірма", а трактування поняття "підприємства агропромислового комплексу", хоч і активно використовується у наукових роботах, але взагалі не відображено.

Щодо визначення поняття "агропромислове підприємство" існує певна неузгодженість думок науковців (табл. 1).

Дусановський С.А. та Білан Є.М. наводять визначення "агрофірма", що трактується як "агропромислове підприємство, створене на базі сільськогосподарського підприємства, за наявності в ньому переробної ланки, а також потужностей зі зберігання і реалізації готової продукції" [3, с. 155]. Також у зазначених авторів є поняття "аграрно-промислове підприємство — органічне поєднання в одному підприємстві виробництва сільськогосподарської продукції і сучасної промислової її переробки" [3, с. 13], які за своєю суттю збігаються з поняттям "агропромислове підприємство".

Андрійчук В.Г. загальною тенденцією розвитку господарських агропромислових формувань визначає створення нових і розширення існуючих ланок ринкової інфраструктури, зокрема служб маркетингу, власної торговельної мережі. З цієї причини агропромислові підприємства набувають статусу агрофірм [1]. У цьому випадку, поняття "агрофірма" і "агропромислове підприємство" ототожнюються і виступають синонімами.

Ніценко В.С. [7] агрофірми трактує як вид агропромислового об'єднання, що на відміну від агропромислового підприємства, інтегрують інших юридично самостійних учасників ринку в єдиний технологічний процес. У "Енциклопедії сучасної України" [25] агрофірма визначена як "сільськогосподарське підприємство, що виробляє й реалізує продукцію під власною маркою; створюється, як правило, на базі одного або кількох сільськогосподарських підприємств, радгоспів, селянських (фермерських) господарств з метою вирощування і переробки сільськогосподарської продукції та торгівлі нею".

Агропромислові підприємства та агрофірми мають багато спільного: комбіноване виробництво, що побудоване на принципах безвідходності, яке передбачає поєднання виробництва сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою; переважно мають потужний виробничий потенціал і кваліфіковані кадри. Але агрофірми характеризуються реалізацією сільськогосподарської продукції й

промислових товарів із сільськогосподарської сировини через власну торговельну мережу, крім того нерідко інтенсивно розвиваються промислові підсобні виробництва і промисли, не пов'язані з переробкою сільськогосподарської продукції (наприклад, виробництво цегли, склотари, мінеральної води, будівельних матеріалів, швейні цехи тощо) [2].

Отже, "агрофірма" та "агропромислове підприємство" не є тотожними поняттями, хоч і характеризуються типовими видами діяльності, але агрофірми сформовані на базі декількох суб'єктів господарювання та мають елементи ринкової інфраструктури (торговельні підприємства, служби маркетингу тощо).

Узагальнюючи вищенаведене та ґрунтуючись на структурі АПК, можемо надати власне бачення: агропромислове підприємство — це вертикально інтегрований суб'єкт господарювання, що об'єднує сільськогосподарське і промислове виробництво, має у своїй структурі певні підрозділи з обслуговування АПК, збереження, переробки чи реалізації агропромислової продукції.

Агрофірма — об'єднання суб'єктів господарювання, що займаються сільськогосподарським і промисловим виробництвом, мають певні елементи ринкової інфраструктури (торговельні підприємства, служби маркетингу тощо).

Але найбільш широким поняттям є підприємства агропромислового комплексу. Виходячи із структури АПК, до підприємств агропромислового комплексу можна віднести:

1) підприємства сільського господарства (рослинництво, тваринництво), водного господарства та мисливства;

2) підприємства, що виробляють засоби виробництва та обслуговують АПК (сільськогосподарського машинобудування, хімічної промисловості, комбікормової і мікробіологічної промисловості, наукового обслуговування, сільськогосподарського і меліоративного будівництва);

3) підприємства зі збереження, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції (сховища, харчової промисловості, легкої промисловості, торгівлі, транспортування).

Отже, ґрунтуючись на структурі АПК, автором пропонується таке визначення: підприємство агропромислового комплексу — це суб'єкт господарювання, функціональна діяльність якого пов'язана з будь-якою сферою агропромислового комплексу. Цей вид під-

приємств може бути інтегрованим у більш потужні об'єднання, холдинги, асоціації, кластери тощо.

ВИСНОВКИ

Агропромисловий комплекс — пріоритетний сектор української економіки, що є запорукою забезпечення продовольчої безпеки країни з високим потенціалом. Основними структурними елементами якого є: 1) сільське господарство, 2) галузі, що виробляють засоби виробництва та обслуговують АПК, 3) галузі зі збереження, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.

Автором було визначено такі основні теоретичні категорії: "агропромисловий комплекс", "сільськогосподарське підприємство", "агропромислове підприємство", "агрофірма", "підприємство агропромислового комплексу", уточнено групування сільськогосподарських, мисливських, рибних та лісових господарств та доповнено структуру АПК.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. Київ: КНЕУ, 2015. 783 с.

2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-ге вид., доп. і перероблене. Київ: КНЕУ, 2002. 624 с.

3. Дусановський С.А., Білан Є.М. Економічні основи розвитку АПК в ринкових умовах: Монографія. Тернопіль, "Збруч", 2003. 183 с.

4. Митяй О.В. Наукові підходи до конкурентоспроможності галузей АПК. Проблеми і перспективи економіки та управління, 2015. № 1. С. 82—90.

5. Регіональна економіка: підручник / за ред. Є.П. Качана. К.: Знання, 2011. 670 с.

6. Техноекоекологія: підручник / М.С. Мальований, В.М. Боголюбов, Т.П. Шаніна, В.М. Шмандін, Т.А. Сафранов; за ред. М.С. Мальованого. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 616 с.

7. Ніценко В.С. Щодо уточнення змісту дефініції "агропромислове підприємство". Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2015. Вип. 161. С. 245—252.

8. Розміщення продуктивних сил України / за ред. Качана Є.П. К.: Вища школа, 1998. 375 с.

9. Экономика сельского хозяйства: Учебник / И.А. Минаков. 3-е изд., перераб. и доп. М.: НИЦ ИНФРА-М, 2014. 352 с.

10. Экономика предприятий агропромышленного комплекса: учебник для академического бакалавриата / Р.Г. Ахметов [и др.]; под об-

щей редакцией Р.Г. Ахметова. Москва: Издательство Юрайт, 2019. — 431 с.

11. Закон України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 років" від 18.01.2001 р. № 2238-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2238-14>

12. Проект Закону України "Про стимулювання розвитку агропромислового комплексу України" Проект Закону України від 03 листопада 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/ua/npa/proekt-zakonu-ukraini-pro-stimulyuvannya-rozvitku-agropromislovogo-kompleksu-ukraini>

13. Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 "Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

14. Цілі сталого розвитку 2016—2030 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholititia/tsili-staloho-rozvytku>

15. Агропромисловий комплекс: правові питання / [В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, О.О. Погрібний, В.О. Олійник]; за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Урожай, 1992. 192 с.

16. Прокопенко К.О. Сільське господарство в системі макроекономічних пропорцій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.02. Київ, 2006. 21 с.

17. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С. Спеціальна економічна теорія. К.: Ельга, 2002. 527 с.

18. Экономический словарь агропромышленного комплекса. Сост. А.В. Крисальный; под ред. чл.-корр. ВАСХНИЛ, д.э.н. А.А. Сторожука. К.: Урожай, 1986. 336 с.

19. Морозова Г. С. Сучасні тенденції розвитку сільського господарства України. Агросвіт. 2013, № 21. С. 3—9.

20. Іванух Р.А., Дусановський С.А., Білан Є.М. Аграрна економіка і ринок. Тернопіль: "Збруч", 2003. 305 с.

21. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

22. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>

23. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр "Академія", 2000. 864 с.

24. Економіка підприємств АПК: Навчальний посібник. За редакцією проф. Дусановського С.А. Тернопіль: Горлиця, 2008. 257 с.

25. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://esu.com.ua>

References:

1. Andriichuk, V.H. (2015), *Ekonomika pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu* [Economic enterprises of agro-industrial complex], KNEU, Kyiv, Ukraine.

2. Andriichuk, V.H. (2002), *Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv* [Economics of Agrarian Enterprises], 2nd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.

3. Dusanovskyi, S.L. and Bilan, Ye.M. (2003), *Ekonomichni osnovy rozvytku APK v rynkovykh umovakh* [Economic bases of development of agroindustrial complex in market conditions], Zbruch, Ternopil, Ukraine.

4. Mytaii, O.V. (2015), "Scientific approaches to the competitiveness of agro-industrial sectors", *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 1, pp. 82—90.

5. Kachan, Ye.P. (2011), *Rehionalna ekonomika* [Regional economy], Znannia, Kyiv, Ukraine.

6. Malovanyi, M.S. Boholiubov, V.M. Shanina, T.P. Shmandin, V.M. and Safranov, T.A. (2014), *Tekhnookolohiia* [Technoecology], OLDI-PLIUS, Kherson, Ukraine.

7. Nitsenko, V.S. (2015), "Concerning the clarification of the content of the definition of "agro-industrial enterprise", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, vol. 161, pp. 245—252.

8. Kachan, Ye.P. (1998), *Rozmishchennia produktyvnykh syl Ukrainy* [Deployment of Ukraine's productive forces], Vyshcha shkola, Kyiv, Ukraine.

9. Mynakov, Y.A. (2014), *Ekonomika selskogo hozyaystva* [Economics of agriculture], 3rd ed, NYTs YNFRA-M, Moscow, Russia.

10. Akhmetov, R.H. (2019), *Ekonomika predpriyatiy agropromyshlennogo kompleksa* [Economics of agricultural enterprises], Yzdatelstvo Yurait, Moscow, Russia.

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "On stimulating the development of agriculture for the period 2001-2004", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2238-14> (Accessed 10 September 2019).

12. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2015), The Draft Law of Ukraine "On stimulating the development of the agro-industrial complex of Ukraine", available at: [https://minagro.gov.ua/ua/npa/proekt-zakonu-](https://minagro.gov.ua/ua/npa/proekt-zakonu-ukraini-pro-stimulyuvannya-rozvitku-agropromysloвого-kompleksu-ukraini)

[ukraini-pro-stimulyuvannya-rozvitku-agropromysloвого-kompleksu-ukraini](https://minagro.gov.ua/ua/npa/proekt-zakonu-ukraini-pro-stimulyuvannya-rozvitku-agropromysloвого-kompleksu-ukraini) (Accessed 3 September 2019).

13. Decree of the President of Ukraine (2015), "On the Sustainable Development Strategy "Ukraine 2020", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 22 November 2018).

14. The United Nations in Ukraine (2015), "Sustainable Development Goals 2016—2030", available at: <http://www.un.org.ua/ua/tsilirozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (Accessed 8 December 2018).

15. Semchyk, V.I. Kulynych, P.F. Pohribnyi, O.O. and Oliinyk, V.O. (1992), *Ahropromyslovyi kompleks: pravovi pytannia* [Agroindustrial complex: legal issues], Urozhai, Kyiv, Ukraine.

16. Prokopenko, K.O. (2006), "Agriculture in a system of macroeconomic proportions", Ph.D. in Economics, agricultural economics and agro-industrial complex, State Institution "Institute of Economics and Forecasting NASU", Kyiv, Ukraine.

17. Bashnianyn, H.I. Lazur, P.Iu. and Medvediev, V.S. (2002), *Spetsialna ekonomichna teoriia* [Special economic theory], Elha, Kyiv, Ukraine.

18. Krisalnyi, A.V. (1986), *Ekonomicheskii slovar agropromyshlennogo kompleksa* [Economic Dictionary of Agriculture], Urozhai, Kyiv, Ukraine.

19. Morozova, H.S. (2013), "Modern tendencies of development of agriculture of Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 21, pp. 3—9.

20. Ivanukh, R.A. Dusanovskyi, S.L. and Bilan, Ye.M. (2003), *Ahrarna ekonomika i rynek* [Agrarian economy and market], Zbruch, Ternopil, Ukraine.

21. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 27 September 2019).

22. National Classifier of Ukraine. Classification of economic activities DK 009: 2010 (2019), available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10> (Accessed 30 September 2019).

23. Mochernyi, S.V. (2000), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic encyclopedia], Vydavnychiy tsentr "Akademiia", Kyiv, Ukraine.

24. Dusanovskyi, S.L. (2000), *Ekonomika pidpriemstv APK* [Economics of agricultural enterprises], Horlytsia, Ternopil, Ukraine.

25. Encyclopedia of modern Ukraine (2019), available at: <http://esu.com.ua> (Accessed 13 September 2019).

Стаття надійшла до редакції 22.10.2019 р.